

Ders1

Жазуу жана оозеки түрүндө өзүн таанытма

(Sözlü ve Yazılı Olarak Kendini Tanıtma)

Менин үй бүлөм

Биздин үй бүлөбүз чоң. Мен атам, апам, эки бир тууганым жана чоң энем болуп жашайбыз. Бир туугандарымдан эжем Жамила менден үч жаш улуу, ал эми иним Марат менден үч жаш кичүү. Менин атым Эмир, азыр 12 жаштамын. Атам экономист. Ал бир курулуш фирмасында экономист болуп иштейт. Апам болсо мектепте биология мугалими. Ал мага ботаникадан сабак берет. Апаңдан сабак алыш бир аз кызык. Сабак убактында “апа” дей албайсың. “Эжей” деп кайрылышың керек. Эркек мугалимдерибизге болсо, “агай” деп кайрылабыз. Менин досум Айбектин атасы тарых мугалими. Айбек “атамды кээде үйдө да “агай” деп алам” деп мени күлдүрөт.

Чон энем бизде жашаганы үчүн абаларым, чоң эжем да бизге бат-бат келип турушат. Чоң энем алардын үйүнө конокко эле барат. Биздикинде такай жашайт. Анткени кыргыз салты боюнча ата-эненин үйү эң кичине баласына калат жана алар ошол баласынын колунда жашашы керек. Мурас бөлүшмөй, үй талашмай жок.

Атам беш бир туугандын эң кичүүсү. Үч агасы, бир эжеси бар. Абаларымын баары шаарда жашашат. Эки абамдын – 3төн, эжемдин -2 баласы бар. Балдары менен кошуп эсептегенде биздин чоң үй бүлөбүздө жыйырма киши бар. Биз чоң атамдын үйүндө айылда турабыз. Жылда эки жолу баары чогулушат: чоң энемин туулган күнүндө жана чоң атамдын өлүм күнүндө. Ал күндөр биз үчүн ыйык күндөр, баарыбыз катышышыбыз керек.

Менин тай тарабым казактар. Апам казак кызы. Таята, таенем, таеке, тажелеримдин баары Казакстанда Алматыда жашашат. Алматы Бишкекке жакын болгону үчүн тез-тез каттап турушат. Биз да барабыз.

Текст боюнча суроолор

1. Эмирдин үй бүлөсү кайда жашайт, эмне үчүн?
2. Чоң энеси эмне үчүн такай алар менен жашайт?
3. Эмирдин өз үй бүлөсүндө жана чоң үй бүлөсүндө жалпысынан канча киши бар?
4. “Тай тарабы” сөзүнүн мааниси кандай?
5. Чоң үй бүлө чогулган күндөр эмне үчүн ыйык күндөр экен?
6. Эмне үчүн кыргыздар мурас бөлүшпөйт?
7. Тай сөзүнүн маанисин билесиңерби? Түрчөдө да барбы?

Диалог

- Жамал кечээ силердин үйгө келгендер кимдер эле?
- Таекелерим болчу.
- Көп киши келди го, алардын баары таекелериңби?
- Ооба, менин таене, таятам, бир такем жана эки таежем бар. Алар ар дайым апамдын туулган күнүндө бизде жолугушат.

- Абдан жакшы адатыңар бар экен.
- Ооба, бир туугандар кайда жашаса да бир жылда бир көрүшүш үчүн жакшы шылтоо бекен?
- Эң сонун, менин апам бир туугандарын ар жылы көрө албайт.

Грамматика: 1. Кыргыз тилинде жак мүчөлөрдүн колдонулушу.
2. Кыргыз тилинде таандык мүчөлөрдүн колдонулушу

Лексика: 1. Кыргыз тилинде туугандык терминдер

Адабияттар:

- Abduldayev E. (1998). *Azırkı kırıgız tili*. Bişkek: İlim.
- Akdemir R. (2000). *Baldar angemeleri*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G. , Rahat Razak). Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1- 112s.
- Asanaliev Ü. (1964). *Lobnor tilinin grammatikalık kısıkaça oçerki*, Frunze, *Azırkı kırıgız adabiy tili*. (2009). Bişkek: KMUIA. -928 b.
- Bartold V.V.(1963). *Kırgızı. Soçineniya*. T.2, Çast I., s.509-510. Moskva.
- Baskakov N.A. (1960). *Tyurkskiye yazıkı*. Moskva.
- Batmanov İ.A. (1947). *Kratkoye vvedeniye v izuçeniye kırıgızskogo yazıkı*. Frunze.
- Batmanov İ.A. (1963). *Sovremennıy kırıgızskiy yazıkı*. Frunze.
- Cumakunova G. (2002).“Kırgız Türkçesi”. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara:Yeni Türkiye Yay. Cilt 19, s.596-606.
- Cumakunova, G. (2005). *Türkçe-Kırgızca Sözlük*. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.-1000s.
- Karasayev H.K. (1983), *Orfografıyalık sözdük*. Frunze:KSE
- Kırgız adabiy tilinin grammatıkası*. (1980). Frunze: İlim.
- Köseoğlu E. (2001). *Tonton Ene*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G.) Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1-88.
- Köseoğlu E. (2003). *Veli Aba*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G.) Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay.1-136.
- Malov S.E. (1952). *Yeniseyskaya pismennost tyurkov: Tekstı i perevodi*. M.-L.
- Oruzbayeva B.O., (1997). “Kırgızskiy yazıkı”. *Yazıkı Mira: Tyurkskiye yazıkı*. Bişkek, s.286-289.
- Tımıstanov K. (1998). *Kırgız tili*. C.I-II, İstanbul.
- Tenişev E.R. (1997). *Drevniy kırıgızskiy yazıkı*. Bişkek.
- Yazım Kılavuzu.(2012). Ankara:TDK Yay.
- Yunusaliyev B.M. (1971). *Kırgız diyalektologiyası*, Frunze.
- Yunusaliyev B.M. (1955).“Problema formirovaniya obşçenarodnogo kırıgızskogo yazıkı”. *Voprosı yazıkoznaniya*, №2, s.30-41.